

УДК 796.011.3-053.5(477)

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ БЛИЗЬКОГО І ДАЛЕКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

Борис МАКСИМЧУК

Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського

У статті аналізується досвід організації фізичного виховання молодших школярів в Україні та країнах близького і далекого зарубіжжя; впровадження цього досвіду у процес підготовки майбутніх вчителів початкових класів до організації спортивно-масової роботи. У статті описаний досвід організації інноваційних форм фізичного виховання, започаткованих на основі різних видів спорту

Ключові слова: фізичне виховання, спорт, початкова школа.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань сучасної державної політики України у сфері освіти є активне формування розуміння громадянами важливості здорового способу життя як основи соціального благополуччя людини і суспільства. Постановка цього завдання зумовлена низкою чинників, до яких можна віднести й загальне погіршення здоров'я населення України, викликане ускладненням екологічної ситуації. Це, з одного боку, зумовлене негативними наслідками аварії на Чорнобильській АЕС, а з другого – процесами глобальних змін клімату. Переважно урбаністичний спосіб життя, дефіцит фізичної праці та рухової активності загалом також спричинились до глобального поширення таких захворювань, як ожиріння, різке зниження імунітету людини, інфекційні хвороби тощо. Ця проблема продовжує залишатись актуальною вже в молодшому шкільному віці, коли діти мають недостатній імунітет проти впливу негативних чинників впливу зовнішнього середовища.

Мета дослідження: вивчити досвід організації фізичного виховання молодших школярів в країнах зарубіжжя

Завдання дослідження: є аналіз досвіду організації фізичного виховання молодших школярів в Україні та країнах близького і далекого зарубіжжя; впровадження цього досвіду у процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації спортивно-масової роботи.

Методи:

- Аналіз літературних джерел;
- Документальний метод.

Результати досліджень. Актуальним є розгляд методики організації спортивно-масової роботи, яку розробила група вчених на чолі з В. Бальсевичем [1; 2; 3]. Вони творчо перенесли свої напрацювання в спорті технології в сферу фізичного виховання, назвавши їх спортивно орієнтованим фізичним вихованням, або спортизацією.

Провідна ідея спортивно орієнтованої організації фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи полягає в пошуках організаційно-методичного розв'язання виявленої суперечності між наявними реальними відпрацьованими в спортивній практиці та формами, методами цілеспрямованого перетворення фізичного потенціалу дитини, підлітка і дорослої людини за відсутності умови таких реалій у практиці фізичного виховання школярів [2].

Науковці визначають спортивно орієнтоване фізичне виховання як особливу педагогічну технологію, яку засновано на адаптації досягнень у сфері спорту на користь цілеспрямованого перетворення фізичного потенціалу підростаючого покоління за допомогою тренування як провідного і найефективнішого способу такого перетворення [3].

У методологічному сенсі такий підхід стає потребою в пошуку, перш за все, принципових особливостей спортивної підготовки. Вони, по-перше, зумовлюють незаперечну її успішність і, по-друге, можуть бути реально використані в практиці фізичного виховання [2].

Таку інноваційну форму фізичного виховання школярів засновано на таких, зокрема, положеннях як:

- організація процесу тренування;
- організація фізичного виховання на основі виду спорту;
- надання учневі можливості вибору виду спорту;
- надання учневі можливості переходу з групи в групу;
- винесення занять за рамки обов'язкового шкільного розкладу;
- організація занять за навчально-тренувальними групами;
- три заняття на тиждень по дві академічні години на кожне з них;
- обов'язкове виконання нормативів базового компонента шкільної програми;
- проведення занять у вигляді тренування (заняття проводить тренер-викладач) [3; 4].

Використання високих спортивних технологій, назване професором В. Бальсевичем спортизацією (або спортивно орієнтованим фізичним вихованням), може стати важливим резервом підвищення ефективності процесу фізичного виховання і спорту, масового залучення дітей до фізкультурно-спортивних занять.

Інноваційна суть організації процесу спортивно орієнтованого фізичного виховання полягає в тому, щоб створити умови для подолання багатьох суперечностей, теперішніх у цій сфері. Слід запропонувати таку форму організації фізичного виховання учнів, за якої був би неможливим недиференційований підхід до освоєння учнями фізичної і спортивної культури. Це водночас створювало б реальну перспективу для їхнього ефективного фізичного вдосконалення, переважно, в поєднанні з індивідуальними потребами, здібностями і рівнем домагань кожного учня.

Численні дослідження засвідчують: рівень фізичної підготовленості, теоретичних знань, інтересу до спорту у дітей тепер суттєво зріс [5]. Цікавим стало вивчення стилю життя школярів, їхньої поведінки, які пов'язані зі здоров'ям учнів. Під час аналізу рівня фізичної культури школярів в освітніх установах близького зарубіжжя (м. Сургут, Росія) виявлено певні переваги школи № 32. Основний і найбільш важливий висновок, який випливає з аналізу результатів фізкультурного експерименту в цій школі, полягає в тому, що вже запропоновано нову форму організації навчального процесу з предмету «фізична культура». Вона виявилась значно ефективнішою, ніж дотепер застосовувані зразки організації фізичного виховання в загальноосвітній школі.

Цілком очевидно, що умови навчання, які наявні в школі № 32 (8 спортивних залів, 12 вчителів фізичної культури) в їхньому масовому прояві створити важко. Тому вченими й практиками проведено низку інших педагогічних експериментів, якими модернізувалось спортизоване фізичне виховання [5; 6]. Наприклад, у місті Чайковську (Росія) організовано муніципальну систему фізичного виховання, що дозволяє об'єднати можливості матеріально-технічної спортивної бази міста для розв'язання завдань спортивно орієнтованого фізичного виховання.

Навчально-тренувальні групи з певних видів спорту поширені в різних загальноосвітніх школах, спортивних школах, спортивних спорудах і базах міста такою мірою, щоб дитина або підліток, які навчаються в будь-якій муніципальній освітній установі, не відчували ніяких труднощів на заняттях.

Таким чином, простір для пошуку і виявлення спортивних талантів значно розширюється завдяки принципово новим і незвичайно сприятливим умовам, які б розкривали і формували б в учнів бажання брати участь у різноманітних видах спортивної діяльності в загальноосвітній школі [6; 7].

Подібну систему організації спортивно-масової роботи у 80-х роках ХХ ст. запровадили загальноосвітні школи Великобританії. У них надавалась учням змога

обирати вид спорту, яким вони хотіли б займатися: футбол, регбі, спортивна гімнастика, волейбол, теніс, сквош, легка атлетика, крикет, плавання, веслування, вітрильний спорт, бадмінтон, гольф, хокей на траві, баскетбол, настільний теніс, стрільба з лука, верхова їзда, ковзанярський спорт, стрибки у воду. Все підпорядковувалося одній меті – утворити в учнів навички активного проведення дозвілля і занять спортом, які б зберігалися впродовж усього життя [8].

Учням, які бажають частіше займатися спортом, така можливість надається у школі, також і в спортивних клубах. Практично в усіх навчальних закладах після закінчення занять відбуваються тренування шкільних команд за різними видами спорту, найчастіше під керівництвом викладачів фізичного виховання.

Однак, не всі школи можуть надати широкі можливості для занять різними видами фізичної діяльності, тому дуже важливою є їх взаємодія з місцевими спортивними організаціями. У Великобританії в цьому напрямі проводиться значна робота: призначаються спеціальні представники спортивних організацій, які на місцевому рівні координують спортивну діяльність шкіл, місцевих спортивних клубів і центрів відпочинку [9]. Наприклад, якщо школа не може запропонувати учням належної підготовки з регбі, вона скеровує їх за допомогою такого представника у місцевий клуб регбі.

Змагання проводяться переважно між навчальними закладами, тому що учні вважають своїм обов'язком спочатку завоювати перемогу для своєї школи, що відповідає духу британських студентських традицій. Із міських команд шкіл створено спеціальні ліги з певних видів спорту, а в сільських школах збереглися традиційні товариські зустрічі з місцевими школами. Асоціація англійського шкільного спорту створила та організувала спеціальну систему для більшості ігор та видів спорту, починаючи з районних змагань і закінчуючи в межах усієї країни [9].

Ще одним прикладом активізації шкільного спорту була програма для шкіл «Підготовка чемпіонів», ініційована урядом Великобританії в 1991 р. Для цього залучено всі адміністративні спорткомітети, серед них є Британська Рада освіти з фізичного виховання і Національна рада з шкільного спорту. Працювало 20 проектів у кожному з 10 підпорядкованих Спортивній Раді регіонів Великобританії. У кожному проекті відводилося шість тижнів для високоякісної підготовки з основних видів спорту. До проекту залучено близько 3500 дітей. Результати опубліковано у 1992 р. в статті під назвою «Підготовка чемпіонів».

В останні десятиліття увагу фахівців привертає ще одна тенденція. У багатьох країнах Західної Європи спорт почав витісняти фізичне виховання. У цих країнах практикуються обов'язкові факультативні заняття спортом за вибором у шкільних спортивних об'єднаннях чи спілках з урахуванням схильностей учнів у післяобідній, вільний від уроків час. Школам та їхнім спортивним об'єднанням для проведення занять надаються закриті й відкриті спортивні споруди, які належать державі. Тренування найчастіше відбуваються під керівництвом викладачів фізичного виховання.

У Великобританії існує право вибору як методів, так і змісту спортивних занять. До складання навчальної програми залучаються учні старших і випускних класів. Зміст занять охоплює майже всі відомі види спортивної діяльності та фізичні вправи.

Одним із перших кроків на шляху модернізації системи фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах України стало запровадження з 1 вересня 2005 р. в загальноосвітніх навчальних закладах фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів України «Козацький гарт». Він став програмною і нормативною основою системи фізичного виховання школярів. Як наступник комплексу «Готовий до праці і оборони», він має на меті формування здорового способу життя, підвищення соціальної активності й зміцнення здоров'я школярів, залучення їх до фізичної культури як складової частини загальнолюдської культури [10]. Цей комплекс уже розпочав свою ходу. Справжнім святом утвердження здорового способу життя виявилось проведення шкільного фестивалю в колегіумі «Берегиня» Національного університету «Києво-Могилянська

академія». Невичерпного запасу енергії, радості й задоволення надав учням, учителям, гостям і батькам фестиваль, проведений у загальноосвітньому навчальному закладі № 78 м. Києва, на якому презентувалась атрибутика комплексу: значки та посвідчення [10].

Пошук нових форм організації навчальної діяльності спонукає фахівців Міністерства освіти і науки України до проведення експерименту з метою винесення годин на викладання предметів естетичного циклу, трудового навчання та фізичної культури на другу половину дня. Участь у ньому спонукає керівників навчальних закладів шукати відповіді на такі питання: «Чи відповідатимуть умови експерименту дотриманню санітарно-гігієнічних вимог до організації навчально-виховного процесу?», «Яким чином створити потрібну навчально-матеріальну базу для забезпечення процесу навчання у другій половині дня?», «Чи погодяться батьки учнів замінити заняття у спеціалізованих художніх, музичних, спортивних позашкільних навчальних закладах на уроки у другій половині дня?». Чимало з цих питань із часом знайдуть свою відповідь, головне в цьому випадку – не зруйнувати старе, вже апробоване, не завдати нічому шкоди, будуючи нове.

Поступом стало впровадження спортивного профілю навчання, що сприяє задоволенню інтересів, запитів та розвитку природних здібностей школярів. Кількість навчальних закладів з таким профілем навчання поступово зростає. Проте, на жаль, ще не так багато керівників, які прагнуть втілювати в життя таке чудове починання, що веде до оздоровлення молодого покоління [10].

Приклад такого розуміння нам дає В. Полулях, директор школи-ліцею № 2 м. Житомира. Саме вона перетворила звичайну загальноосвітню школу у школу-ліцей з фізкультурним ухилом. Саме її діти відчувають благотворний вплив фізичних вправ, щоденно відвідуючи уроки фізичної культури, саме їй вдячні батьки за стан здоров'я своїх дітей [10].

Зростання кількості хворих дітей спонукало Г. Козакову, директора загальноосвітнього навчального закладу № 9 м. Нікополя Дніпропетровської області, шукати нових форм організації фізичного виховання з оздоровчою спрямованістю. Відчувши підтримку педагогів-одномумців, вона розпочала роботу зі створення у школі умов для збереження здоров'я школярів, їх оздоровлення засобами фізичного виховання. Уже давно працює в школі спортивний клуб вихідного дня «Надія», міжшкільний факультатив з фізичного виховання, який став справжнім центром фізичного виховання [10].

З 2001/02 навчального року ЗОШ № 58 м. Севастополя запроваджено третій урок фізичної культури як головну форму організації занять з футболу». На уроці фізичної культури з елементами футболу створено оптимальні умови для реалізації процесу фізичного розвитку. Побудувати урок правильно і педагогічно грамотно – це, насамперед, раціонально використати відведений на нього час. Організація уроку починається ще до заняття і передбачає дотримання порядку в роздягальні, підготовку інвентаря. Цим створюється позитивне емоційне тло, яке сприяє інтенсивній і плідній роботі. Основною формою організації уроку з елементами футболу для молодших учнів залишається комплексний урок.

Основним принципом побудови занять у початкових класах є універсальність постановки завдань, добір засобів і методів, дотримання вимог індивідуального підходу. У дітей формуються передумови для оволодіння техніко-тактичними діями, досягнення належної фізичної готовності [11].

Ми також вважаємо, що урок з елементами футболу доцільно розпочинати з першого класу. Потрібно застосовувати такі методи: круговий і поточний (для навчання), ігровий і змагальний (для вдосконалення техніки, тактики і фізичної підготовки). Усі завдання з учнями початкових класів належить пов'язувати з основною метою – із зміцненням здоров'я, сприянням правильному фізичному розвитку та різнобічним фізичним підготовкою, розвитком швидкості, спритності, гнучкості, з навчанням основ техніки і тактики футболу.

З метою підвищення ефективності занять молодших школярів на тренувальних заняттях у спортивних секціях застосовували такі нетрадиційні форми підвищення

рухової активності школярів, як китайське ушу та індійська гатха-йога. Ці східні системи були для учнів новими і тому викликали інтерес і цікавість. За їхньою допомогою вдалося значно активізувати рухову активність школярів у режимі подовженого дня. Позитивну роль також відіграла методична підготовка вчителів, теоретичні семінари, практичні показові заняття з китайського ушу та з індійської гатха-йоги, зразки робочих планів, дидактичні матеріали і орієнтовні комплекси вправ східних систем [11].

Висновки

Приклади відновлення різноманітних форм позакласної, позаурочної, а також поза-шкільної роботи відповідно до їх функцій у системі загальної освіти, вказують на можливість забезпечення різнобічного розвитку рухових якостей учнів, сприяння збереженню і зміцненню психічного і фізичного здоров'я дітей усіх вікових груп.

Ураховуючи вже сказане, ми пропонуємо формування професійних якостей у студентів факультету підготовки вчителів початкових класів проводити на заняттях з фізичного виховання зі спортивною спрямованістю.

За чотири роки вивчення предмету «фізичне виховання» в університеті студенти факультету підготовки вчителів початкових класів можуть вивчати історію, теорію, методику викладання вибраного ними виду спорту, опановують техніку спеціальних і основних вправ, набувають навичок, знань і умінь, потрібних для самостійної організаторської, тренерсько-педагогічної, виховної і дослідницької роботи з вибраного виду спорту.

Список літератури

1. *Бальсевич В.К.* Инфраструктура высокоэффективного физического воспитания в общеобразовательной школе: методология проектирования и эксплуатации // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2004. – № 3. – С. 47-49.
2. *Бальсевич В.К., Лубышева Л.И.* Концепция информационно-образовательной кампании по развертыванию национальной системы спортивно ориентированного физического воспитания обучающихся в общеобразовательных школах Российской Федерации // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2003. – № 1. – С. 11-17
3. *Чехов К.Е.* Мониторинг физического состояния школьников, занимающихся по инновационной педагогической технологии «спортизированное физическое воспитание» // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2004. – № 5. – С. 48–50.
4. *Хозяинов Г.И.* Основные компоненты психолого-педагогической культуры специалиста физической культуры // Физическая культура и спорт на рубеже тысячелетий: Материалы всероссийской научно-практической конференции / Под ред. Волкова В.Ю., Пономарёва Г.Н., Щербаков В.Г. Часть 1. – СПб., 2000. – С. 190-191.
5. *Лубышев И.А.* Олимпийская культура в спортизированном физическом воспитании // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2004. – № 3. – С. 47-49
6. *Чехов К.Е.* Спортизированное физическое воспитание в контексте подготовки олимпийского резерва // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2004. – № 3. – С. 45-46.
7. *Попов М.П., Сычев А.В.* Новые формы работы в СДЮШОР // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2003. – № 3. – С. 30.
8. *Никало Н.Г.* Дослідження з проблем педагогіки і психології вищої школи // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку: Мат. міжн. наук. – практ. конф. – К., 1996. – С. 19-23.
9. *Шиян О., Турчик І.* Роль спорту в навчально-виховному процесі шкіл Великобританії // Фізичне виховання в школі. – 2005. – № 1. – С. 51-54.

10. *Операйло С.* Актуальність і проблеми модернізації системи фізичного виховання // Фізичне виховання в школі. – 2006. – № 1. – С. 3-5.

11. *Толок С.* Формування мотивації навчальної діяльності молодших школярів на несвідоме ставлення до свого фізичного розвитку // Фізичне виховання в школі. – 2006. – № 1. – С. 18-20.

ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В УКРАИНЕ И СТРАНАХ БЛИЗКОГО И ДАЛЕКОГО ЗАРУБЕЖЬЯ

Борис МАКСИМЧУК

Винницкий государственный педагогический университет им. Михаила Коцюбинского

Аннотация. В статье анализируется опыт организации физического воспитания младших школьников в Украине и странах ближнего и дальнего зарубежья; внедрение этого опыта в процесс подготовки будущих учителей начальных классов к организации спортивно-массовой работы. В статье описан опыт организации инновационных форм физического воспитания основанных на основе разных видов спорта.

Ключевые слова: физическое воспитание, спорт, начальная школа.

EXPERIENCE OF PHYSICAL EDUCATION ORGANIZATION OF JUNIOR SCHOOLBOYS CHILDREN IN UKRAINE AND COUNTRIES OF NEAR AND FAR ABROAD

Borys MAKSYMCHUK

Mykhaylo Kotsyubins`kyi Winnitca State Pedagogical University

Abstract. The article deals with the analysis of experience of physical education organization of junior schoolchildren in Ukraine and in countries of near and far abroad; establishment of this experience in the process of teaching future teachers of initial classes to organization of mass sporting activity. The experience of organization of innovative forms of physical education founded on the basis of different types of sport is described in the article.

Key words: physical vizovannya, sport, initial school.